

SZERZŐDÉSI JOG ÁLTALÁNOS RÉSZ

I.

a szerződési jog anyagának földolgozása

■ Szerződési jog – általános rész I.

■ Szerződési jog – általános rész II.

■ Szerződési jog – különös rész: egyes szerződéstípusok

a mai előadás

I. Bevezetés: a polgári jog és szerkezete

II. Kötelelem – szerződés

III. A szerződés fogalma

IV. Polgári jog – kereskedelmi jog

V. A szerződési jog alapelvei

VI. A szerződési jogviszony elemei

VII. A szerződésértelmezés

I. Bevezetés: a polgári jog és szerkezete 1

kiindulópont: magánjog/polgári jog

a jogalanyok vagyoni és ezzel összefüggő nem-vagyoni, személyi viszonyainak szabályozása

■ vagyoni jog

- tulajdonjog („STATIKA”): a tulajdonos
 - jogai
 - kötelességei
- kötelmi jog („DIMANIKA 1”):
 - szerződés
 - kártérítés
- öröklési jog („DINAMIKA 2”):
 - törvényes
 - végintézkedésen alapuló

■ személyi jog

- „ÁLTALÁNOS”: személy, a személyiség polgári jogi védelme
- „KÜLÖNÖS”: a szellemi alkotások joga:
 - szerzői jog
 - iparjogvédelem

I. Bevezetés: a polgári jog és szerkezete 2.

az új Polgári Törvénykönyv, 2013: V. tv. szerkezete

- Bevezető rendelkezések
- Az ember, mint jogalany
- A jogi személy
- Családjog
- Dologi jog
- Kötelmi jog
- Öröklési jog
- Záró rendelkezések

kötelem: relatív szerkezetű jogviszony – kötelezettség a szolgáltatás teljesítésére és jogosultság a szolgáltatás teljesítésének követelésére.

■ kötelezett: vagyoni értékű szolgáltatás teljesítése

■ jogosult: vagyoni értékű szolgáltatás követelése

a kötelem irányulhat: valamely dolog adására, tevékenységre, tevékenységtől való tartózkodásra vagy más magatartásra.

II. Kötelelem – szerződés 2.

keletkezése:

- szerződés
- károkozás
- személyiségi, dologi vagy más jog megsértése
- értékpapír
- jogalap nélküli gazdagodás
- megbízás nélküli ügyvitel („Aki valamely ügyben más helyett eljár anélkül, hogy arra megbízás alapján vagy egyébként jogosult volna, az ügyet úgy köteles ellátni, amint azt annak érdeke és feltehető akarata megkívánja, akinek javára beavatkozott.”)
- utaló magatartás („A bíróság a kárnak egészben vagy részben való megtérítésére kötelezheti azt, akinek szándékos magatartása más jóhiszemű személyt alapos okkal olyan magatartásra indított, amelyből őt önhibáján kívül károsodás érte.”)
- egyoldalú jognyilatkozat, alapja: jogszabály
 - díjkitűzés
 - kötelezettségvállalás közérdekű célra
- jogszabály, hatósági/bírósági határozat
 - jogszabály: pl: ingatlan kisajátítása
 - határozat: pl: - birtokvédelemtől hozott jegyzői határozat
 - szerződéskötési kötelezettség: bírói határozat

III. A szerződés fogalma 1.

a szerződés jogintézményének előfeltétele: az áruviszonyok léte

az **áruviszony** elemei

- elkülönültség: SZEMÉLYEK + TULAJDON
- összekapcsolódás: SZERZŐDÉS
- értékviszony

a „Mikro-makroökonómia” és az „Üzleti jog” összefüggése

a szerződés fogalma:

- gazdasági tartalom
- jogi forma
- állami elismerés

gazdasági tartalom: árucseré

- **elkülönültség**
- **összekapcsolódás**
- **értékviszony**

III. A szerződés fogalma 4.

jogi forma

a szerződés – definíciószerűen –

- a felek (nem egyetlen személy)
- szabad, kölcsönös és egybehangzó (konszenzus, nem disszenzus)
- jognyilatkozata (joghatás kiváltására irányuló akaratnyilatkozata) (írásban, szóban vagy ráutaló magatartással)
- amelyből kötelezettség keletkezik a szolgáltatás teljesítésére és jogosultság a szolgáltatás követelésére

szükséglet → érdek → akarat → nyilatkozat

III. A szerződés fogalma 5.

állami elismerés

az állam háromféleképp viszonyulhat a jognyilatkozathoz/akaratnyilatkozathoz

- ellenségesen: a joghatás megtagadása
- közömbösen: elismeri, de nem segíti (természetes kötelelem, naturális obligáció)
- támogatóan: elismeri és segíti:
 - kikényszeríti a teljesítést
 - kártérítéssel sújtja a szerződésszegőt

szerződés

- a társadalmi életben: gentlemen's agreement
- a jogban:
 - nemzetközi közjogi
 - családjogi
- ingyenes
- polgári jogi: ügylet, megállapodás

polgári jogi szerződés – kereskedelmi ügylet

- polgári jogi szerződés: mindennapi életben: laikus – laikus
- kereskedelmi ügylet: élethivatásszerűen kereskedelemmel foglalkozók között: profi – profi

IV. Polgári jog – kereskedelmi jog 3.

szabályozása: kétféle európai szerződési rendszer

■ **dualista** (német-francia modell): külön törvényben a polgári jog és a kereskedelmi jog

■ **monista** (magyar Ptk): a polgári törvénykönyvben a kereskedelmi jog is

■ korábbi törvény: 1959: IV.: alapmodell:

vagy az állampolgárok közötti szerződés (pl: adásvétel)

vagy a gazdasági szervezetek közötti szerződés (pl:
vállalkozás)

■ az új Ptk: 2013: V.: fenntartja a monista modellt:

egyetlen törvényben a polgári jog és a kereskedelmi jog

+ 3. típusú szerződések: a fogyasztókkal kötött szerződések: profi – laikus (speciális jogvédelem szükséges)

a szerződési jog **alapelvei**

- szerződési szabadság
- jogszabály által meghatározott szerződési tartalom
- visszterhesség vélelme
- együttműködési és tájékoztatási kötelezettség

V. A szerződési jog alapelvei 2.

szerződési szabadság: „A felek szabadon köthetnek szerződést, és szabadon választhatják meg a másik szerződő felet. A felek szabadon állapíthatják meg a szerződés tartalmát. A szerződéseknek a felek jogaira és kötelezettségeire vonatkozó szabályaitól egyező akarattal eltérhetnek, ha e törvény az eltérést nem tiltja.”

A felek maguk szabadon döntenek a szerződési kötelelem minden lényeges eleméről: akarnak-e szerződés kötni, ha igen: kivel akarnak, illetve: milyen akarnak, 4 összetevő tehát:

- **akarati autonómia:** maguk döntenek, akarnak-e szerződést kötni
 - korlátja: a szerződéskötési kötelezettség formailag: csak jogszabály, hatósági rendelkezés, felek előzetes akarata (előszerződés)
 - tartalmilag: jsz: pl: versenyjogban: a domináns piaci szereplő autonómiája korlátozott: nem zárkozhatsz el a szerződéskötéstől
- **a partnerválasztás szabadsága:** bárki szabadon megválaszthatja, kivel szerződik
 - korlátja: a felek ellenkező akarata
 - jogszabály: versenyjog (erőfölénnyel való visszaélés tilalma: a szerződő partnerek közötti diszkrimináció tilalma, kartelltilalom: a versenytársak közötti szerződés tilalma)
- **szerződési típuszabadság:** bárki szabadon dönthet, milyen szerződéstípust választ
 - a Ptk szerződéstípusai
 - atipikus (nevesítetlen/innominát) szerződések
 - vegyes szerződések
- **diszpozitivitás:** ha törvény nem tiltja, egyező akarattal eltérhetnek a szerződésnek – a felek jogaira és kötelezettségeire vonatkozó – szabályaitól

jogszabály által meghatározott szerződési tartalom

- „Ha jogszabály a szerződés valamely tartalmi elemét kötelezően meghatározza, a szerződés a jogszabály által előírt tartalommal jön létre.”
- „Ha jogszabály a hatálybalépése előtt megkötött szerződések tartalmát megváltoztatja, és a szerződés megváltozott tartalma valamelyik fél lényeges jogi érdekét sérti, ez a fél kérheti a bíróságtól a szerződés módosítását vagy a szerződéstől elállhat.”

a visszterhesség vélelme

„A szerződéssel kikötött szolgáltatásért - ha a szerződésből vagy a körülményekből más nem következik - ellenszolgáltatás jár.”

- piaci viszonyok: érték – ellenérték, egyensúlyban
- visszterhesség, egyenértékűség, szinallagma
- kereskedelmi ügyeletek: ellenszolgáltatás, nyereség
 - nincs ajándékozási szándék
 - az érték – ellenérték feltűnő aránytalansága: a szerződés megtámadhatósági oka

V. A szerződési jog alapelvei 5.

együttműködési és tájékoztatási kötelezettség

a felek kötelesek együttműködni és tájékoztatni egymást a szerződést érintő lényeges körülményekről

- a szerződéskötési tárgyalások alatt
- a szerződés megkötésénél
- fennállása alatt
- és megszüntetése során

„Ha a szerződés létrejön, az a fél, aki ezt a kötelezettségét megszegi, köteles a másik fél ebből származó kárát a szerződésszegéssel okozott károkért való felelősség általános szabályai szerint megtéríteni.”

„Ha a szerződés nem jön létre, az a fél, aki ezt a kötelezettségét a szerződéskötési tárgyalások során megszegte, köteles a másik fél ebből származó kárát a szerződésen kívül okozott károkért való felelősség általános szabályai szerint megtéríteni.”

„A fél nem hivatkozhat a tájékoztatási kötelezettség megsértésére olyan jogokkal, tényekkel és adatokkal kapcsolatban, amelyeket ismert, vagy közhiteles nyilvántartásból vagy más forrásból ismernie kellett.”

„A szerződés létrejöttének elmaradásáért a feleket kártérítési kötelezettség nem terheli.”

a szerződési jogviszony

- **alanyai:** a felek
- **tárgya:** a szolgáltatás és a dolog
- **tartalma:** a jogok és a köteleességek

VI. A szerződési jogviszony elemei 2.

alanyai: fogalmilag többen, természetes személyek is, szervezeti jogalanyok is = felek

- jogosult

- kötelezett

az egyes szerződéstípusokban speciális megnevezés:
(adás-vétel: eladó – vevő, vállalkozás: vállalkozó – megrendelő, bérlet: bérbeadó – bérlő)

- természetes személy: cselekvőképes (cselekvőképtelen: törvényes képviselő)

- jogi személy/jogképes szervezet: képviselő, jogügyleti képviselet: meghatalmazás

VI. A szerződési jogviszony elemei 3.

több személy: jogosultként vagy kötelezettként

■ **jogosultként:**

- **osztható szolgáltatás esetén:** minden jogosult az őt megillető részt követelheti.
- **oszthatatlan szolgáltatás esetén:**
 - **együttesség:** „Ha többen jogosultak nem osztható szolgáltatást követelni, valamennyiük kezéhez kell teljesíteni.”
 - **egyetemlegesség:** „Ha a követelés több jogosultat úgy illet meg, hogy mindegyik az egész szolgáltatást követelheti, de a kötelezettet egyszeri szolgáltatás terheli, a kötelezettség minden jogosulttal szemben megszűnik, ha bármelyik jogosult kielégítést kap.”

■ **kötelezettként**

- **osztott kötelezettség:** „Ha többen tartoznak egy osztható szolgáltatással – ha e törvény eltérően nem rendelkezik – a jogosult minden kötelezettől a ráeső részt követelheti.”
- **egyetemleges kötelezettség:** „Ha többen tartoznak egy nem osztható szolgáltatással, a teljesítés bármelyik kötelezettől követelhető. Egyetemleges a kötelezettség abban az esetben is, ha többen úgy tartoznak egy osztható szolgáltatással, hogy a jogosult bármelyik kötelezettől követelheti a teljesítést. Egyetemleges kötelezettség esetén minden kötelezett az egész szolgáltatással tartozik, de ha bármelyikük teljesít, a jogosulttal szemben a teljesített rész erejéig a többiek kötelezettsége is megszűnik. A kötelezettek egymás szerződésszegéséért is felelnek.”

+ biz. szerződések eleve több pólusúak:

pl: lízing: eladó: gyártó, lízingbe adó: pénzintézet, lízingbe vevő

alanyváltás

■ egyetemes jogutódlás

- természetes személy halála: az örökös: átveszi (pénztartozás), vagy nem veszi át (vállalkozás)

- szervezet – végelszámolás/felszámolás útján való – megszűnése: a jogutód szervezet főszabály szerint átveszi

■ a jogosulti pozíció átengedése: **engedményezés**

■ a kötelezett pozíció átengedése: **tartozásátvállalás** (a jogosult beleegyezése szükséges)

VI. A szerződési jogviszony elemei 5.

tárgya

■ közvetlen: a **szolgáltatás**

■ közvetett: a **dolog**

a **szolgáltatások** felosztása

■ tevőleges – nem tevőleges (pozitív – passzív magatartás)

■ egyszeri, tartós, visszatérően teljesítendő (pl: vételár megfizetése, megbízás teljesítése, bérleti díj fizetése)

■ személyhez kötött – forgalmi jellegű (pl: megbízás, adásvétel)

■ egyedi – fajlagos – zártfajú (egyedileg meghatározott [festmény], fajta+mennyiség szerint meghatározott [pénztartozás], fajlagos szolgáltatás szűkítésével meghatározott [származási hely, gyártási idő, pl: saját mezőgazdasági termés, állat])

■ osztható – oszthatatlan (nem fizikailag, hanem jogilag)

■ vagylagos (a kötelezett választási lehetősége: esedékességkor a szerződésben rögzített szolgáltatások közül melyikkel teljesít)

■ fő- és mellékszolgáltatás (a szerződés forgalmi lényegét adó kötelezettség, vagy a szerződés teljesítését elősegítő illetve kiegészítő kötelezettség)

dolog

■ birtokba vehető testi tárgy

- pénz

- értékpapír

- dolog módjára hasznosítható természeti erő

- szellemi alkotás (pl: szabadalom)

- vagyoni értékű jog (pl: kft-üzletrész)

forgalomképes, azaz: nem forgalomképtelen (pl: közutak, természetes vizek)

VI. A szerződési jogviszony elemei 7.

tartalma

fő- és mellékkötelezettségek
jogosultságok

- főkötelezettségek és jogok: a célzott joghatás kiváltására alkalmasak
- mellékkötelezettségek és jogok: kiegészítik vagy részletezik (szerződési biztosítékok [foglaló] vagy teljesítési feltételek [részletfizetés])

a tartalom meghatározása

■ felek

■ jogszabály

■ közvetlenül: hatósági eszközökkel (piacgazdaságban: csak kivételes: célja: a piac vagy a fogyasztók védelme, pl: kötelező hatósági árszabályozás, kötelező szabványok jogszabályi előírása, agrárpiaci rendtartás)

■ közvetetten: a szerződés „minimális tartalmának” törvényi meghatározása (azok nélkül nincs szerződés)

két elv:

- **nyilatkozáti elv:** objektív, a másik fél hogyan értelmezheti, általános nyelvi jelentéstartalom
- **akarati elv:** szubjektív, a nyilatkozó fél szándéka, akarata

Ptk: a két elv ötvözése

„A jognyilatkozatot vita esetén úgy kell értelmezni, ahogyan azt a címzettnek a nyilatkozó feltehető akaratára és az eset körülményeire tekintettel a szavak általánosan elfogadott jelentése szerint értenie kellett.”